

Prof. Dr. A. Süheyl Ünver: *Ressam Nakşî. Hayatı ve eserleri*. [The Painter Nakshi, his life and his paintings]. İstanbul: Kemâl Matbaası, 1949. (63 S., 10'u renkli 21 levhada 51 Res.) 8° = T. C. İstanbul Üniversitesi yayınlarından. 407.

Ord. Prof. Sıddık Sami Onar'ın bir mektubu ve Topkapı Sarayı Müzesi Müdürü Tahsin Öz'ün — Türk San'at tarihi ile ilgili bazı mühim malûmatı da ihtiva eden — bir takrizi ile başlayan bu eserde kısa bir «Önsöz» den sonra (S. 13-16), «XVII. asırda Türk resim hayatına ve ressamlarına bir nazar» bölümü gelmektedir (S. 17-22). Prof. Dr. Ünver bu bölümde, XVII. yüzyıldaki Türk resim ve minyatür ekolünün hususiyetlerine temas etmekte, araştırmaları esnasında bu devre ait olmak üzere bulabildiği eserler ve ressamları hakkında faydalı bilgi vermektedir. Bu arada Paris'te Bibl. National'de (Estampe dairesi, od. 6, 7 ve 17) gördüğü üç albümü ve Topkapı Sarayı Hazine Kütüphânesi'nde (Nr. 1703) tesadüf ettiği *Fal-nâme*'nin I. Sultan Ahmed'e sunulmak üzere Kalendar Bey tarafından yapılan resimlerini tanıtan satırlar bilhassa nazar-ı dikkati celbetmektedir.

Müteakiben, ne zaman doğup öldüğü bilinmeyen, fakat II. Sultan Osman devrini (1618—1622) idrâk ettiği anlaşılın Nakşî Ahmed'in biyografisi anlatılmakta (S. 23) ve şairliği de olan ressam hakkında Osmanlı tezkire-i şuarâlarında bulunan kayıtlar aynen nakledilmektedir (S. 24-26).

«Nakşî'nin resim usulü» bölümünde ise onun eserlerinin hususiyetlerine temas edilmektedir. Nihayet resimlerini yaptığı, Muhtesib-zâde Mehmed Hâkî'nin *Şakâ'îku'n-nu'mâniyye* tercümesi (Topkapı Sarayı Hazine Ktp., Nr. 1263) tavsif edilmekte, bu resimlerin hangi şahıslara ait olduğu bildirilmekte, esere eklenen resimlerden el ile ve büyütülerek kopya edilenlerin nasıl hazırlandığı hakkında teknik izahat ile beraber Nakşî'nin şimdiye kadar yayınlanan eserlerinin bibliyografyası (S. 38-39), İngilizce hulâsa (S. 41-43) ve monografiye resimleri konan şahısların kısa biyografileri (S. 44-58) verilmektedir.

Ayrıca muvaffakiyetle yapılmış 10 adet renkli, bir kısmı orijinal bir kısmı kopya 41 adet renksiz resim kuşe kâğıdına basılmış olarak esere eklenmiştir. (S. 59-62'de müellifin Türk san'at tarihini ilgilendiren yayınlarının bir listesi de vardır).

Şu kısa tavsiften anlaşılacağı veçhile çok değerli malzeme ihtiva eden bu faydalı monografide göze çarpan bir kaç kusura işaret edelim :

a) Hemen hemen her sahifede gayet önemli tashih yanlışlıkları vardır. Meselâ s. 25'de iki defa «*Beyâtî tezkiresi*» diye geçen ve doğrusu hiç yazılmamış bulunan eser «*Beyânî tezkiresi*» olacaktır. S. 31'deki «Mehmed: Eseri Genç Osman'a takdim eden veziri sünî (sânî!) Mehmed Paşa hallasü bi Hâkî» ibaresi «Mehmed: Eseri [türkçeye çeviren Muhtesib zâde Mehmed mütehallis bi-Hâkî] şeklinde olmalıdır zannındayım. Bilhassa eski ibarelerin transkripsiyonlarında bu yanlışlıklar sık sık görülmektedir.

b) 1018/1609'da biten *Aşık Çelebi tezkiresi*'nden alınan parçada Nakşî için «halen Süleymaniye câmi-i cedidinde muvakkittir» denildikten iki satır sonra

«Nakşî merhûm ilh.» denilmektedir. «Hâlen» kaydı N a k ş î 'nin hayatta olduğunu «merhûm» kelimesi ise öldüğünü gösteriyor. Bu tezad istinsahdaki dikkatsizlikten mi ileri geliyor? Yoksa B. Tahsin Öz'ün bahsettiği diğer bir N a k ş î 'ye ait malûmatın yanlışlıkla bizim N a k ş î 'ye ait fasla girmesinden mi? Bu noktaya hiç temas edilmemiştir.

c) Bazı metodik yanlışlıklar yapılmaktadır. Meselâ N a k ş î hakkında bilgi veren eserlerden alınan metinler kronolojik bir sıraya konulmamıştır.

d) H â k î 'nin *Şakâ'îk* tercümesi hakkında kâfi derecede izahat verilmemiştir. Malûm olduğu veçhile H â k î , 968 yılı başlarında (M. 1560) İstanbul'a geldikten biraz sonra Ta ş k ö p r ü - z â d e ile görüşmüş ve onun müsaadesini alarak aynı yıl içinde *Şakâ'îk*'i türkçeye çevirmiştir. Bu tercümenin yazmalarına iki değişik şekilde tesadüf edilmektedir. 1. Taşköprü-zâde'nin öldüğü yılda tertip edilen 968/1560 tarihli tercüme; 2. *Hadâ'îku'r-reyhân* adını taşıyan ve gerek mukaddime, gerek hâtıme ve gerekse sona doğru muhteviyat itibariyle farklı 972/1564 tarihli tercüme. Sayın Prof. Dr. Ünver bu husustan bahsetmediği gibi ele aldığı yazmanın hangi gruba dahil olduğunu bildirmiyor. Bu yazma birinci gruba aittir (Krş. Behçet Gönül, *İstanbul kütüphânelerinde al-Şakâ'îk al-nu'māniya tercüme ve zeyilleri*. Türkiyat Mecmuası, VII-VIII / 2, 1945, s. 147).

e) Prof. Dr. Ünver «esere resimleri konan tarihî şahısların biyografilerini aslı İstanbul Üniversite Kütüphanesinde Nr. T 2413 'te bulunan ve geçen asrın ortasında *Şakâ'îk* ve zeyillerini toplayarak kısaltmış olan ve yazısından H e k i m b a ş ı H a y r u l l a h H u l ũ s i E f e n d i 'nin olduğuna hükmettiğimiz muhtasardan» hülâsa ettim diyor.

Halbuki Üniversite Kütüphanesindeki bu *Şakâ'îk* telhisi Hayrullah Hulûsi Efendi'nin değil M e k t u b î - z â d e A b d ũ l - a z i z 'indir (Ölm. 1279 / 1862; Krş. Aynı yazı, s. 154).

f) Bu biyografilerin bazılarında önemli noksanlıklar ve hatalar vardır. Meselâ S. 45 'de bahsedilen M o l l a A b d ũ l v a h i d b i a M e h m e d , M e v l â n a A b d ũ l v a c i d 'den başka bir kimse değildir (Bk. *Şakâ'îk*, Mecdî terc. İst. 1296, s. 66). Onun hayat ve eserleri hakkında verilen malûmat şu yazıya göre tashih ve ikmal olunmalıdır: Dr. A y d ı n S a y ı l ı , *Vacidiyye medresesi. Kütahya'da bir Ortaçağ Türk rasathânesi*. Belleten XII (1948) s. 655-666 (Bu yazıda *Şakâ'îk* tercümesinde Abdülvâcîd hakkında malûmat ihtiva eden yerin sahife numarası yukarda kaydettiğimize uygun olarak düzeltilmelidir).

* *

Bir kısmına kısaca temas ettiğimiz bu gibi zuhûllere rağmen, Nakşî monografisi Türk san'at tarihi ile uğraşanlar için pek kıymetli malzeme ihtiva etmektedir. San'at tarihçilerimize böyle bir eser kazandırdığından dolayı Sayın Ord. Prof. Dr. S. Ünver'i tebrik ederiz.

ADNAN SADIK ERZİ